

Reactie op de internetconsultatie van de Stikstofgebruiksnormen en aandachtsgebieden stikstof vanuit de Vollegrondsgroente sector

7 november 2025

Namens de groenteverwerkende bedrijven aangesloten bij de Vereniging van de Nederlandse Groenten- en Fruitverwerkende Industrie (VIGEF), de leden van de Vollegrondsgroenteorganisatie (VGO), de leden van Stichting TOG en leden van de vereniging GroentenFruit Huis reageren we hierbij op de tweede internetconsultatie van het 8^e Actieprogramma Nitraatrichtlijn. Samen vertegenwoordigen wij het overgrote deel van de groentenketens in Nederland, van telers tot en met handel en verwerking.

De vollegrondsgroentesector beslaat een relatief klein areaal, maar draagt daarbij wel dagelijks bij aan de beschikbaarheid van verse, verwerkte en voedzame groenten in supermarkten, groothandel, horeca en grootkeukens. Het merendeel van de in Nederland geproduceerde vollegrondsgroenten wordt geconsumeerd binnen Nederland en Noordwest-Europa. 70% van de Nederlandse consumptie van verse groenten komt van Nederlandse bodem. Al het voorgestelde beleid rondom verlaging van stikstofgebruiksnormen heeft daarmee direct invloed op alle groenteschakels in de keten van Nederland. Hier gaan wij later in onze reactie verder op in wat betreft het missen van een degelijke impactanalyse.

Algemene reactie vooraf

De huidige systematiek van gebruiksnormen, die sinds 2006 van kracht is, is modelmatig van aard en doet steeds minder recht aan de praktijk. Door opeenvolgende aanscherpingen en correcties is de kloof tussen theorie en praktijk in de afgelopen twintig jaar alleen maar groter geworden. Het huidige voorstel vergroot die kloof opnieuw. Het voorliggende voorstel biedt geen nieuwe aanpak die perspectief biedt op verdere verbetering. Sterker nog: de huidige regels, met name voor het zuidelijk zandgebied, stimuleren geen goede landbouwpraktijk, omdat ze boeren en tuinders dwingen om te werken met onrealistische normen. De regels remmen vakmanschap, innovatie en de omslag naar doelsturing, in plaats van die te benutten. En dat terwijl het effect op de waterkwaliteit van de maatregelen uit het 7de APN nog moet blijken.

Wij onderschrijven de noodzaak tot verdere verbetering van de waterkwaliteit en de doelen van de nitraatrichtlijn. Wij waarderen dat het ministerie zich inzet voor doelsturing waarbij ruimte ontstaat voor het vakmanschap van de ondernemer. Alhoewel er nog veel zaken concreet ingevuld moeten worden zoals drempelwaarden voor het Nmin-getal en hoe de uitzonderingen daadwerkelijk zich straks gaan lonen ten opzichte van generiek beleid. Dat geldt ook voor generieke maatregelen. Wij constateren dat er nog veel open eindjes zijn in het 8^e APN. Een belangrijk punt van zorg is het bemestingsverbod na de hoofdteelt op zand- en lössgronden. Onvoldoende duidelijk is: Wat wordt er in dit kader precies onder bemesten verstaan? Betreft het enkel dierlijke mest, of ook organische reststromen zoals compost of andere meststoffen? Hoe om te gaan met meerdere hoofdteelten binnen één teeltjaar?

Juist in de vollegrondsgroenteteelt is het gangbaar om meerdere hoofdteelten per jaar op hetzelfde perceel te telen. Denk aan combinaties zoals spinazie gevolgd door bonen, of sla gevolgd door andijvie. Zonder bemesting tussen deze teelten is dit economisch en agronomisch niet haalbaar. Een verbod op bemesting na de eerste hoofdteelt zou dus direct

ingrijpen in de bedrijfsvoering van gespecialiseerde groentetelers en leiden tot opbrengstverlies, kwaliteitsproblemen en een verslechtering van de bodemvruchtbaarheid.

Ook is onduidelijk welke uitzonderingen gelden voor aaltjesresistente groenbemesters.

- ➔ Wij roepen het ministerie op om deze definities en uitzonderingen zo snel mogelijk te verduidelijken, zodat telers hun bouwplan en bemestingsstrategie tijdig en verantwoord kunnen afstemmen op het nieuwe beleid.

Onze reactie is in 3 delen opgebouwd:

1. Een inhoudelijke reactie op de totstandkoming van de voorgestelde nieuwe stikstofgebruiksnormen
2. Een inhoudelijke reactie op de totstandkoming van de voorgestelde nieuwe aandachtsgebieden
3. Samenvattend wat wij belangrijk vinden voor een uitvoerbaar 8^e APN.

1. Voorgestelde nieuwe stikstofnormen

A) Aanwijzen van uitspoelingsgevoelige teelten

De sector heeft grote moeite met de wijze waarop het CDM in dit adviesrapport bepaalt welke teelten als uitspoelingsgevoelig worden aangemerkt. Deze werkwijze is inconsequent in vergelijking met het [eerdere CDM-advies in het 7e Actieprogramma Nitraat](#) (7e AP), dat de basis vormde voor de lijst met rustgewassen. Het CDM spreekt zichzelf hier bovendien tegen. In het 7e AP worden rustgewassen immers beschreven als *“niet-uitspoelingsgevoelige gewassen, met een positief effect op de bodemkwaliteit.”*

In dat CDM-adviesrapport werden onder andere bruine bonen, tuinbonen, schorseneren en doperweten genoemd als niet-uitspoelingsgevoelige gewassen.

Het is daarom wat ons betreft onverklaarbaar dat in het nieuwe adviesrapport die is opgesteld door het CDM voor de totstandkoming van de nieuwe stikstofgebruiksnormen dat dop/conservenerwten en schorseneren nu overal op zand en löss staan aangemerkt als uitspoelingsgevoelig. Het is voor ons ook onverklaarbaar dat bruine bonen en tuinbonen in het zuidelijk zandgebied en lössgebied staan aangemerkt als uitspoelingsgevoelig. Het is heel vreemd dat rustgewassen juist verplicht wordt om vaker te telen ten behoeve van de waterkwaliteit maar die toch blijkbaar dan alsnog uitspoelingsgevoelig zijn in een ander advies, terwijl er in de tussentijd geen verdere wetenschappelijke onderbouwing of onderzoek is gepubliceerd. Wij vragen daarom expliciet om de wetenschappelijke herbeoordeling van deze gewassen, inclusief transparantie over gebruikte data en methodologie.

- ➔ Wij eisen dat de teelten die in het 7e Actieprogramma nog als niet-uitspoelingsgevoelig waren aangemerkt, maar nu ten onrechte wel als uitspoelingsgevoelig zijn bestempeld, worden gecorrigeerd. Het gaat hier om bruine bonen, tuinbonen, schorseneren en doperwten.
- ➔ In onze overtuiging is een zorgvuldige consultatie alleen mogelijk als de volledige onderbouwing van nieuwe normen tijdig beschikbaar is. We betreuren het dat dit slechts in beperkte mate het geval is. De sector is onvoldoende betrokken bij de toetsing van de modeluitkomsten. Zo constateren wij inconsistenties in de lijst met gewassen die als uitspoelingsgevoelig dan wel niet-uitspoelingsgevoelig zijn

aangemerkt. Waarom zijn conservenerwten uitspoelingsgevoelig, terwijl droge erwten dat niet zijn? En waarom gelden bruine bonen, tuinbonen en stamslabonen als uitspoelingsgevoelig, maar droge veldbonen niet?

B) Ontbreken van impactanalyse

Het CDM benoemt het volgende in haar adviesrapport over de gevolgen van de lage stikstofnormen: “Benadrukt moet worden dat de respons van de gewassen op een verlaagde N-bemesting is gebaseerd op minder recente veldproeven. Door ontwikkeling in rassen en teelttechniek kan de respons anders zijn dan op basis van de toenmalige veldproeven is afgeleid. Verder is de respons bij de meeste gewassen gebaseerd op 1-jarige proeven. Dat betekent dat de effecten vooral gelden voor de korte termijn”

Dit vinden wij een kwalijke zaak aangezien er beleid wordt voorgesteld zonder de economische impact ervan te kunnen overzien. Bij vollegrondsgroenten is de financiële opbrengst per hectare meestal hoger dan in akkerbouw, waardoor zelfs kleine opbrengst- of kwaliteitsdalingen grote economische gevolgen hebben. De vollegrondsgroenteteelten zijn een verzameling van een grote diversiteit aan teelten die weliswaar een teeltsysteem hebben in de ‘open’ grond maar betrekkelijk weinig met elkaar overeenkomen. Dit in combinatie met de hoge waarde van gezonde groenten en het relatieve kleine areaal, was het des te belangrijker geweest om hier wel een gedegen impactanalyse op te maken.

In Zuid-Nederland is veel vollegrondsgroenteteelt, vrijwel de gehele keten en verwerking is hier dan ook gevestigd. Veel van onze groentes worden in dat gebied geteeld. De ambitie is om meer plantaardig voedsel in ons dieet te krijgen, dan moet LVVN ook zorgen voor ruimte in Nederland voor deze gewassen. De stikstofkorting zorgt ervoor dat de vollegrondsgroenteteelt in Zuid-Nederland onhaalbaar wordt en ambities op gebied van de eiwittransitie en voedselzekerheid op het spel zet. De producten worden immers ondermaats gevoed en ook de kwaliteit staat onder druk. Veel van dit soort bladgewassen, prei en asperges kunnen ook enkel op zand geteeld worden. Daarnaast is het voor veel vollegrondsgroenteteelers niet mogelijk om met gebruiksruimte te schuiven op percelen omdat zij vaak specialistische bedrijven zijn en niet kunnen roteren in hun bouwplan (omdat ze gespecialiseerd zijn in één teelt).

Bij sommige gewassen is de verlaging van de stikstofgebruiksnormen in het zuidelijk zandgebied onredelijk hoog en kunnen wij de onderbouwing daarvoor niet volgen. Hieronder benoemen we een aantal voorbeelden:

- **Slasoorten:** Volgens het Handboek Bodem & Bemesting (WUR, 2024) bedraagt de stikstofbehoefte van sla (nateelt) tussen 110-130 kilogram N/ha. De exacte behoefte hangt af van de grondsoort, teeltperiode, ras en bemestingsstrategie. Met het voorstel van 58 kilogram als norm, is dat 52% lager. De kwaliteitsnormen zijn de laatste jaren fors aangescherpt. Een 30 % lagere N-gift reduceert het aandeel klasse I-product van 90 % naar 30 %. Voor klasse II is nauwelijks nog markt, ook niet in de verwerkende industrie.
- **Andijvie en rode bieten** tonen een vergelijkbare trend: lagere N-giften leiden niet alleen tot minder opbrengst, maar ook tot meer uitval door kwaliteitsafwijkingen.

- **Schorseneren en witlofpennen** spannen de kroon met een verlaagde norm van - 45%. De officiële richtlijnen voor witlofpennen zijn als volgt: “Voor niet-stikstofgevoelige rassen geldt dat de minerale N-voorraad in februari moet worden aangevuld tot 70 kg N/ha, waarna eind juni nog maximaal 100 kg N/ha kan worden bijbemest. (Handboek Bodem en Bemesting). Onderbemesting geeft te kleine pennen, slechte trekresultaten en grotere gevoeligheid voor fysiologische afwijkingen (zoals holle harten of verkleuring). Proefcentrum Witloof toonde opbrengstverliezen bij witlofpennen van 20–40 % bij stikstofgiften lager dan 100 kg N/ha op zandgrond.
- ➔ Het CDM-advies doet daarmee geen recht aan de actuele marktrealiteit. Breng de impact van het beleid in kaart voor de gehele voedselketen: opbrengstderving, kwaliteitsverlies, prijsdruk en voedselzekerheid. We kunnen ook daar praktijkkennis voor inbrengen vanuit de sector.
 - ➔ Het CDM-advies gebaseerd op het WOGWOD model simplificeert complexe bodemprocessen en mist lokale nuance. Wij pleiten voor een combinatie van modelgebruik met praktijkmetingen en monitoring om beleid te onderbouwen. Nu wordt alles opgehangen aan modelberekeningen.
 - ➔ De bemestingsadviezen voor vollegrondsgroenten, welke gebruikt zijn in de totstandkoming van de nieuwe stikstofnormen zijn vaak gebaseerd op het advies van 2006 en zijn daarmee niet actueel. Er is nieuw bemestingsonderzoek nodig voor onderbouwing van dit beleid. Zoals het CDM zelf ook aangeeft in haar rapport; Sindsdien zijn echter rassen, teelttechniek en kwaliteitseisen sterk veranderd. Zet dit onderzoek in gedurende de looptijd van het 8^e APN, daarmee kan vervolgens in aanloop naar het 9^e APN een juiste koers worden bepaald.

2. Voorgestelde nieuwe aandachtsgebieden

In deze analyse wordt zowel de actuele bemesting als de historische bemesting (langer dan tien jaar geleden) meegenomen bij het bepalen van het aandeel van de landbouw in een gebied. Hoewel het op zich begrijpelijk is dat het wordt meegenomen als aandeel landbouw, vind wij het niet rechtvaardig dat de landbouw vervolgens wordt gekort op basis van activiteiten van meer dan tien jaar geleden. Dat voelt onterecht, aangezien daar nu niet meer op gestuurd kan worden. In bijlage 5 van de bronnenanalyse zijn de actuele en historische cijfers samengevoegd per stroomgebied. Daardoor is niet transparant hoe groot het aandeel van de historische bemesting daadwerkelijk is geweest bij de aanwijzing van een gebied.

Een positief punt, en een belangrijke verbetering ten opzichte van het 7^e APN, is dat in aandachtsgebieden die op basis van fosfaat worden aangewezen, geen generieke stikstofkorting meer wordt toegepast. Hiermee komt een einde aan de onwenselijke situatie waarin ook in gebieden met uitsluitend een fosforknelpunt een stikstofkorting gold. Ook waarderen we dat de aanwijzing van aandachtsgebieden nu gebaseerd is op geactualiseerde bronanalyses, al wordt geconstateerd dat deze analyses op onderdelen nog altijd ter discussie staan. We zien het als een verbetering dat in de aandachtsgebieden een systeem van gestaffelde kortingen wordt toegepast, waardoor veel telers in de toekomst met een lagere korting worden geconfronteerd dan voorheen. Tegelijkertijd blijft de realiteit dat de korting voor betrokken agrariërs fors ingrijpen in hun bedrijfsvoering en in veel situaties grote gevolgen heeft.

3. Naar een uitvoerbaar 8^e APN

De akkerbouw- en vollegrondsgroentesector wil constructief bijdragen aan een uitvoerbaar, effectief en toekomstgericht 8^e APN. Om dat te bereiken, doen we de volgende aanbevelingen:

1. Herzie de classificatie van uitspoelingsgevoelige teelten en herzie onwerkbare gebruiksnormen. De nieuwe gebruiksnormen zijn tot stand gekomen via een modelmatige benadering die onvoldoende aansluit bij de agronomische praktijk. En daarbij komt dat de effecten van het 7de APN nog niet eens meetbaar zijn welk effect ze hebben. Bij het bepalen van de normen is een verlaging van 20% toegepast op de NV gebieden ten opzichte van de huidige gebruiksnormen, terwijl daarbovenop nog een extra korting van 5 tot 10 kg N per hectare is toegevoegd – met uitschieters van meer dan 40 kg voor specifieke teelten zoals schorseneren. Wij verzoeken om stikstofgebruiksnormen alleen te actualiseren op basis van een dergelijke onderbouwing die rekening houdt met de actuele praktijk. De huidige stikstofnormen bieden onvoldoende basis en aansluiting in de praktijk.
2. Breng de impact van het beleid in kaart voor de gehele voedselketen: opbrengstderving, kwaliteitsverlies, prijsdruk en voedselzekerheid. Maak op basis hiervan pas onderbouwde keuzes in stikstofgebruiksnormen te verlagen. Weeg hierbij ook andere beleidsambities mee, zoals doelstellingen op gebied van de eiwittransitie, voedselzekerheid en betaalbare boodschappen.
3. Daar komt bij dat de duidelijkheid over de nieuwe stikstofgebruiksnormen en de aandachtsgebieden laat komt, omdat agrarische ondernemers hun bouwplannen voor het komende teeltseizoen al grotendeels opgesteld hebben. De aangekondigde aanpassingen kunnen aanzienlijke gevolgen hebben voor teeltkeuzes en bemestingsstrategieën. Het is daarom zaak om, na het sluiten van de internetconsultatie, een tijdige en volledige publicatie van de onderliggende normen en kaarten te garanderen als onderdeel van een definitief 8^e APN en agrarische ondernemers in staat te stellen de bedrijfsvoering daar verantwoord op aan te passen.

De vollegrondsgroente sector is beschikbaar voor toelichting en verdere uitwerking van de in deze reactie genoemde aandachtspunten en voorstellen.

Marline Kester
VIGEF

Geert Hermans
Stichting TOG

Richard Schouten
GroentenFruit
Huis

John Willems
VGO

VIGEF

Vereniging van de Nederlandse Groenten- en Fruitverwerkende Industrie

